

MÉSZÁROS MÁRTON

EGY KÉPESKÖNYV NYELVE

Szemponatok a Kufli-jelenség értelmezéséhez

Dániel András Kuflik-sorozata immár a huszadik kötetnél jár. A könyvsorozatból készült színházi előadás, hangoskönyv-, diafilm-, tévésorozat-, és filmadaptáció, de kaphatók plüssfigurák, társasjátékok és jégkrémek is a „kufliuniverzum” tematikájára, szereplőire építve, 2023-ban pedig Balatonfüreden tudományos konferenciát szerveztek a Kuflik-könyvekben fölvetett, elsősorban kép- és nyelvelméleti problémák megvitatására. Joggal vehető föl a kérdés – a Pozsonyi Pagony kiadó kiváló marketingtevékenységén túl – miből fakad ez a valószínűtlen népszerűség? Mennyire általános ez társadalmi szinten? Melyik korosztály a Kuflik-sorozat valódi célközönsége és miért? Egyáltalán, hogyan lehetséges, hogy egy ennyire abszurd és valószínűtlen mesevilág egyszerre képes egy öt-éves kisgyerek és egy felnőtt művészettörténész vagy irodalmár érdeklődését megmozgatni?

A Kuflik világa ugyanis a legkevésbé sem hagyományos mesevilág. Főhősei amorfak, cselekményszervezése teljesen önkényes, a rajzok nagyon tudatosan szembemennek a tradicionális gyerekkönyv szépségideáljával, erkölcsi tanulságai pedig (mint a mesék szereplői többször maguk is reagálnak rá) egyáltalán nincsenek.

A sorozat első kötete 2013-ban jelent meg, a szerző, Dániel András saját illusztrációival. Célközönsége a recepció tanúsága szerint az az óvodás, kisiskolás korosztály, amelyik hosszabb önálló olvasásra még nem képes, de irányítással (vagy ha felolvassák neki) végig tud követni egy

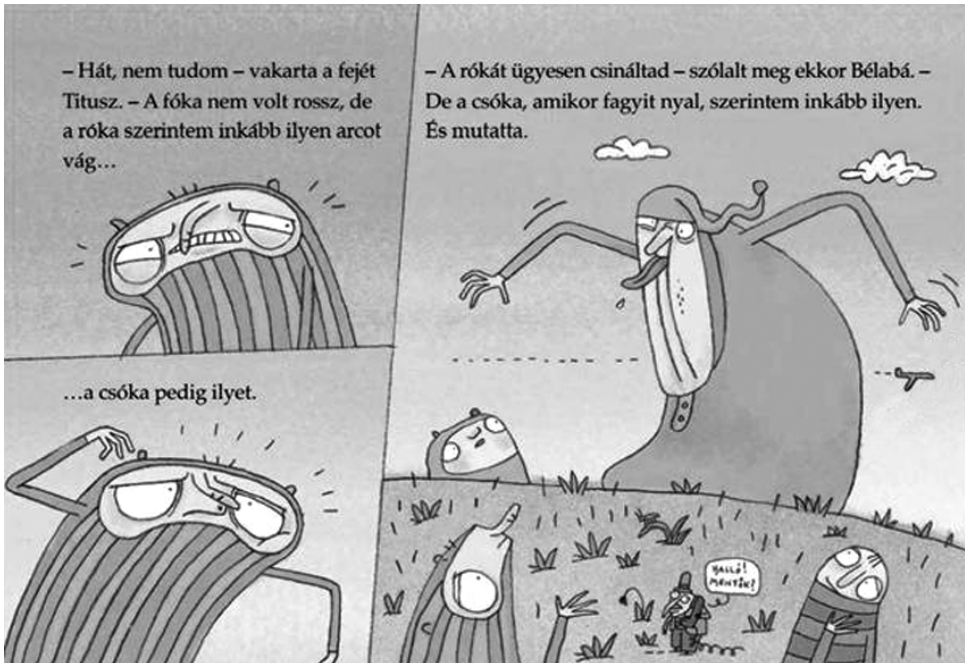

...Dániel András szövege, igazodva a célközönség antropológiailag is kódolt észlelési mintázataihoz, eredendően audiovizuális; annyiban azonban mégis módosít bizonyos hagyományos gyerekkönyvsémákon, hogy a könyvekben szereplő rajzok nem pusztán „illusztrációk”...

egy szálon futó cselekményt, az illusztrációk segítségével pedig figyelmét a könyvre, az olvasásra, hallgatásra tudja fókuszálni. A könyvtárgy formátuma maga is ezt a közös olvasást támogatja: a fektetett, rövid oldalán kötött téglalap alak, a nagyjából 2/3 kép, 1/3 szöveg aránnyal operáló oldalak (és oldalpárok) általánosan mondhatók az ennek a korosztálynak szánt könyvekben (pl. Marék Veronika: *Boribon*, Bartos Erika: *Bogyó és Babóca* stb.) A történetek hossza is ehhez a korosztályhoz igazodik, a kötetekben többnyire két, egyenként kb. ötperces történet olvasható, így esti közös olvasáshoz is ideális. (Ezt támasztja alá Kelemen Réka kérdőíves kutatása is, aki kiváló szakdolgozatában¹ megerősíti, hogy a szülők csaknem 87%-a este, lefekvés előtt mesél a *Kuflik*ből.)

Az elsődleges (és mivel nyilvánvaló, nem is igazán jelentős horderejű) felismerésünk tehát az, hogy Dániel András szövege, igazodva a célközönség antropológiailag is kódolt észlelési mintázataihoz, eredendően audiovizuális; annyiban azonban mégis módosít bizonyos hagyományos gyerekkönyvsémákon, hogy a könyvekben szereplő rajzok nem pusztán „illusztrációk”, sőt gyakran alapvetően befolyásolják a történetek hangoltságát, humorát, nem ritkán magát a történetmesélést is. Lényegében pontosan úgy, ahogy Paulovkin Boglárka határozza meg a „képeskönyvet” mint speciális „médiumot”, irodalmi beszédmódot vagy műfajt: „Ez a fajta könyv olyan különleges alkotás, ahol a képek és a szöveg egyenrangú alkotótársaként vannak jelen a lapokon. Ha az illusztrációk nélkül olvasnánk fel őket, a jelentésük fele elveszne, mert azt a képek sok esetben a tipográfiai kialakítással együtt hordozzák. »Míg az illusztrált mesekönyv egy képekkel díszített történet, a képeskönyv olyan történet, amelyet szavakkal és képekkel illusztráltak.«”²

Jól mutatja ezt az egymásrautaltságot például *A kuflik és a pofavágóverseny*³ című epizód egyik jelenete, amelyben a különböző utánzandó „pofákat” a szöveg narrátora meg sem próbálja leírni, így a képek hiányában még azt is alig tudnánk követni, hogy éppen mi történik a mesében.

Bár (az egyelőre főleg interjúkon és ismertetőkön alapuló) recepció⁴ elsődlegesen a mesék szokatlanságára, a történetvezetés furcsaságaira irányítja a figyelmünket, gyerekirodalmi szempontból talán nem tanulságok nélküli, ha a *Kuflik* esetében kép és szöveg diszkurzív kölcsönviszonyait, megbonthatatlanságát is részletesebben szemügyre vesszük.

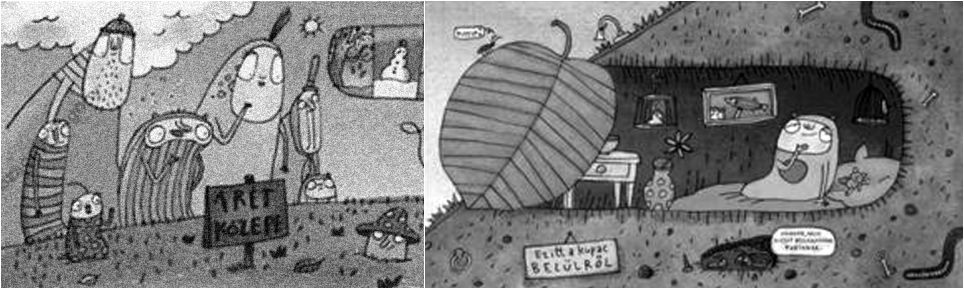
Már a szereplők első jellemzése is előrevetíti verbális és vizuális kódok szétválaszthatatlanságát, amennyiben kizárólag vizuálisan érzékelhető markerek alapján jellemzi őket: „Mert ebben a kupacban hét kufli lakik. Zödön, Pofánka, Titusz, Hilda, Valér, Bélabá meg Fityirc – így hívják őket. Zödön a legzöldebb. Pofánka a legpirosabb. Titusz a legsárgább. Hilda a leglilább. Valér a legkékebb. Bélabá a legbarnább. Fityirc meg a legszürkébb, mert annak is lennie kell valakinek.”⁵ Persze a sorozat előrehaladtával megismerhetjük a szereplők egyéb jellemvonásait is; úgy tűnik, a mesék szereplői csaknem archetipikus alakok: Zödön az erős és nem túl okos férfi, Pofánka a csinos, másoknak tetszeni akaró nő, Titusz a vagány, Hilda a gondoskodó tyúkanyó, Valér a teljesen átlagos férfi (ő a sorozat talán legkevésbé összetett és jellemzett szereplője), Bélabá a tapasztalt, kissé szenilis, de mégis bölcs, emlékeinek felidézésére mindig kész öreg, Fityirc pedig, aki sok értelmezés szerint a sorozat legizgalmasabb figurája, az elsőre jelentéktelennek tűnő, mégis önazonos és váratlanul éleslátó, filozofikus hajlamú alak.

Maga a „kufli” mint taxonómiai kategória szintén tartalmaz nyelvi és vizuális aspektusokat. Dániel András több interjújában is egyfajta önkéntelen firkálásból eredezteti a kuflikat (eszerint a kuflik elsődlegesen vizuális teremtmények volnának), a „kufli” kifejezés azonban mindenképpen nyelvi, paronomázikus természetű. A második kötettől kezdődően valamennyi könyvben megjelenő rövid propozíció szerint a „kufli” definíciója így hangzik: „Nem is kifli. Nem is kukac. Nem is bab, de nem is kavics. Kufli. Egy kufli sok mindenre hasonlít, és semmire sem. Pattog, mint egy gumilabda, pedig nem is az. Színes, mint egy nyalóka, pedig nem ehető. Van kicsi, van nagy. Van kövér és van sovány. Jönnek-mennek, sosem tudni, honnan hova...”⁶ Vagyis, a „kufli” nyelvileg a „kukac” és a „kifli” szavak összevonásának eredménye;⁷ az pedig, hogy a „definíció” kizárólag negatív elemeket tartalmaz, a nyelv azon kreatív, paradox módon alkotó teljesítményére irányíthatja az értelmező figyelmét, hogy az – a belső képalkotás segítségével – az egyes jelenségek olyan elemeit is képes megmutatni, amelyekről – szemantikai szinten – azt állítja, hogy nem láthatók, vagy – ontológiai szinten – azt, hogy nem léteznek. Hiába állítja ugyanis a szöveg, hogy a kuflik nem kiflik, nem kukacok, nem babok, nem labdák és nem kavicsok, ha az olvasó vagy hallgató éppen ezen felsorolás eredményeképpen érzékeli őket részben kifliként, kukacként, babként, labdaként vagy kavicsként.

Hasonlóképpen ellentmondásosak a kuflikkal történő események is. A mesék egyik különös vonzereje ugyanis, hogy a szereplőkkel szinte semmi olyan nem történik, amit hagyományos értemben vett „cselekményként” értelmezhetnénk: nincsenek konfliktusok, a kufliknak nincsenek ellenlábasaik, sem olyan lények, akik bármilyen szinten is fenyegetnék a biztonságukat vagy szembeszállnának törekvéseikkel. Sőt – jobban belegondolva – a kuflik valójában nem is törekednek semmire. A legtöbb történet kiindulópontja vagy valamilyen időjárási jelenség (szél, köd, hó, eső, évszakok váltakozása stb.), vagy az, hogy a kuflik megpróbálnak élelmet szerezni, de leggyakrabban (sok gyerekhez hasonlóan) csupán az időt szeretnék valamiképpen – lehetőleg minél szórakoztatóbb módon –

elütni. (Ez a fajta „progresszív passzivitásuk” pedig szinte önmagában is garantálja, hogy sem didaxisnak, sem semmiféle „tanulásnak” nem lehet helye a mesékben.) A szöveg ezen „különössége” pedig talán épp annyira megnyugtató és kényelmes a meséket olvasó vagy hallgató gyerek, mint az azokat felolvasó – és az állandó „nevelési szándékba” belefáradó – szülők számára⁸.

Visszatérve ezen a ponton a kép-szöveg viszonyokhoz, azt állapíthatjuk meg, hogy a „képeskönyvjelleg” ellenére Dániel András mesevilágában a verbalitásnak, a szkriptualitásnak épp olyan fontos szerep jut, mint a verbalitással dialógusba lépő, attól nagyon gyakran elválaszthatatlan vizualitásnak. A verbalitás három szintje jól megkülönböztethető egymástól: míg a narráció szinte teljes mértékben értéksemleges, a kuflik – amint arra később még visszatérünk – nagyon is szorosan kötődnek nyelvi, sőt nyelvfilozófiai problémákhoz, a mesékben rendre fölbukkanó, gyakran meghatározhatatlan lények, szinte minden oldalon vagy oldalpáron szövegbuborékokban adják az olvasó tudtára az aktuális eseményekkel, a könyvvel mint médiummal kapcsolatos vagy – leggyakrabban – semmilyen a cselekménnyel összefüggésbe nem hozható megjegyzéseiket. A narráció így legalábbis kétszintűvé válik (ami nagyban megnehezíti a mesék folyamatos fölolvását): a főszövegben a kuflik mindennapjait követhetjük nyomon, a képeken azonban különféle szöveges információkat találunk: olyanokat, amelyek semmilyen érdemi információt nem hordoznak (A rét közepe⁹), de olyanokat is, amelyek egyébként láthatatlan, vizuálisan megjeleníthetetlen látványok jelölői (Ez itt a kupac belülről¹⁰).

A legizgalmasabb – és a felolvasást a gyakorlatban is leginkább megbonyolító – elemek mégis a szövegbuborékokban kommunikáló, általában név nélküli és sokszor teljesen indokolatlan, redundáns, a történethez semmilyen módon nem kapcsolódó, mégis – gyakran média- és önreflexív – kijelentéseket tevő lények, akik nem csak a „felnőtt” olvasók, fölolvások kedvencei, de – annak ellenére, hogy (mint említettük) megtörik a fölolvás szokásos ritmusát – a gyerekek képzeletét is meg tudják ragadni. (Ilyen a fent idézett első kép alján telefonáló furcsa kis alak is, aki – a szövegbuborék tanúsága szerint – a Bélabá nevű szereplő „pofavágására” szövegileg reflektálva egyből a mentőket tárcsázza.)

Aligha kétséges, hogy a humor forrása lentebb kép és szöveg együtthatása, hiszen a felhőről mindannyian látjuk, hogy „rajzolt” (bármit is véljen vagy álmodjon magáról), a láthatatlan „dologról” csak a szövegbuborék állíthatja, hogy „szép”, a kőkocka pedig nyilvánvalóan nem képes és nem is lesz képes „csinálni” soha semmit.

EZ ITT NAGYON SZÉP LENNE, HA LEHETNE LÁTNI

A két narratív szál pedig nem csupán abban különbözik egymástól, hogy a bennük szereplő lények aszimmetrikusan tudnak (és nem tudnak) egymás létezéséről (vagyis, a kuflik sosem reagálnak a mellékalakok létezésére, míg a mellékalakok néha igen), hanem mindenekelőtt abban, hogy láthatóan más „tudati szinten” mozognak. Míg a mellékalakok – a szöveg aligha megkerülhető humorforrásaként – mintegy „tudatában vannak” saját fiktív voltuknak, sőt mediális meghatározottságuknak, a kuflik, vagyis a narratív főszólam képviselői – ha föl is merül bennük a kérdés – következetesen tagadják azt.

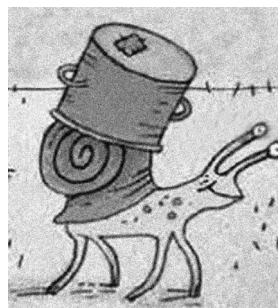

Pofánkában – a mellékalakok szólamaival szemben, akikről Pofánka láthatólag mit sem tud – csupán az „abszurd és lehetetlen” példajaként vetődik föl a probléma, és egyértelműen elutasítja, hogy univerzma csupán fikció volna:

„– Vagy egy Óriási Radír tüntette el a dolgokat? – töprengett Fityirc.

– Az csak akkor történhetne meg, ha itt minden rajzolva lenne – rázza a fejét Pofánka. – Gyere, nézzünk körül, hátha találkozunk még valakivel!”¹¹

Ha a fenti példák nem lettek volna elég meggyőzőek, a továbbiakban amellet szeretnék érvelni, hogy a Kuflik-sorozat (annak sikerét, népszerűségét), nem csupán az audiovizuális, de – elsősorban – a kitűnő verbális megszerkesztettség, az elsődlegesen verbális humor, a nyelvi önreflexió mozgatja. Verbalitás híján például aligha volna érthető (és még kevésbé humoros), hogy az alábbi lény miért visel a hátán egy lábast, ha a narrátor nem tudósítana bennünket arról, hogy ő egy „lábascsga” (aki tehát nemcsak arról kapta a nevét, hogy 'lábai vannak').

(Az effajta, nyelvtől erősen függő gesztusok természetesen akár nagyban megnehezíthetik a könyv fordítását, ami – vagyis a fordíthatatlanság – a közvélekedés szerint a magasirodalom egyik legfontosabb ismérve.)

Legalább ennyire érdekes a mesék (a kufliuniverzumban számtalanszor reflektált) nyelvhez való viszonya. Miközben a már említett mediális önreflexióknak kétségkívül vannak olyan konzekvenciái, amelyeket a nyelvre magára vonatkoztatathatunk, mindenképpen részletesebb értelmezést érdemel, hogy a kuflik egy meglehetősen sajátos, mégis, a történetsszervezés szempontjából aligha megkerülhető nyelvfilozófiát dolgoznak ki. Úgy tűnik ugyanis, a kuflik (vagyis a mese főszereplői, főhősei) egyértelműen hisznek a nyelv nómenklatúraszerű jellegében, és mindent megtesznek (sőt a cselekmény igen gyakran épp ennek alapján szerveződik), hogy a nómenklatúrában esetlegesen megbomlott egyensúlyt (leggyakrabban poétikai eszközökkel) helyreállítsák. A kuflik tehát ahhoz a Saussure által kritizált csoporthoz tartoznak, akik úgy vélik: „Bizonyos emberek számára a nyelv lényegében egy nómenklatúra, vagyis olyan elnevezések jegyzéke, amelyek velük azonos számú dolognak felelnek meg. Ez a felfogás sok tekintetben bírálható. Teljesen kész fogalmakat tételez fel, amelyek már a szavak előtt léteztek; nem tudjuk meg belőle, hogy a név hangbeli vagy pszichikai természetű-e, mert hiszen az arbor mindkét oldalról vizsgálható; végül megengedi azt a feltevést, hogy a kötélek, amely egy nevet egy dologhoz kapcsol, egészen egyszerű művelet, ami korántsem igaz. Ez a túlságosan egyszerű nézet azonban mégis közelebb vihet bennünket az igazsághoz, mivel megmutatja nekünk, hogy a nyelvi egység kettős dolog, amely két összetevő egyesítése révén keletkezett.”¹²

A kuflik azonban – és ez, legalábbis a felnőtt, bölcsész olvasó számára különösen üdítő és szórakoztató –, a legkevésbé sem törődnek Saussure aggályaival. Számukra a „szavak” és „dolgok” akkor vannak megnyugtató rendben, ha nómenklatúrába rendezhetők.

„– Kíváncsi vagyok, hogy egy ilyen szunnyadt napon történhet-e bármi érdekes –töprengett álmatagon Valér.

– Mi az, hogy szunnyadt? – kérdezte félálomban Zödön.

– Egy szó – mondta Valér. – Azt jelenti, hogy szunyókálós és punnyadt.

– Szép szó – biccentett Bélabá. – Ráadásul tökéletesen illik is erre a napra.

– Ha vidám lenne és nyüzsgős, akkor vizsgálósnek mondanánk? – kérdezte Pofánka.

– Bátran hívhatnánk úgy – bólintott Valér.

– De ilyen szó igazából nincs is – ásított Zödön.

– Most már igen – mondta Fityirc. – Ha egyszer kimondja valaki, attól kezdve van.”¹³

Az epizódot magát nagyon is hasonló nyelvi logika szervezi. Miután Fityirc fölhívja a többiek figyelmét, hogy „vannak semmit nem jelentő szavak”, például a „zsunyér” vagy a „kopollán” teljesen természetes, hogy a mindig jóra törekvő (és a nómenklatúra tökéletességét igénylő), aggodalmaskodó Hilda „megsajnálja” a „semmit nem jelentő szavakat”, akik vagy amik szerinte „szomorúak” lehetnek, Bélabá szerint azonban csak „néha unatkoznak egy kicsit, mivel nincsen semmi dolguk.” (Bélabá utóbbi megjegyzésében a nyelv utilitárius fölfogását ismerhetjük föl, vagyis azt, hogy a szavaknak valamiféle „dolguk” volna.) Bélabá emellett úgy véli, a semmit nem jelentő szavak csak úgy „jönnek-mennek a világban gondtalanul.” (Joggal vethető föl persze az a kérdés, hogyan, ki által jönnek-mennek? Ugyan ki, és miért adná tovább a „semmit nem jelentő” szavakat?) Sokkal fontosabb azonban Bélabá megjegyzésében az, ahogyan a szavakat antropomorfizálja, vagyis önálló, cselekvőképes entitásként tekint rájuk. A nyelvfilozófiailag sem érdektelen történetben olyan szavakat keresnek az elhagyatott ré-

ten, amelyek semmit nem jelentenek, valamint olyan dolgokat, amelyekre nincsen szó, majd ezeket összepárosítják. A kuflik tehát azzal szembesülnek, hogy a nomenklátúra-rendszer messze nem tökéletes: vannak dolgok, amire nincsen szó, és vannak szavak, amelyek nem jelentenek semmit. A nyelvi humor forrása pedig gyakran az, ahogy ezeket a rendszerhibákat orvosolni igyekeznek, egyrészt, mint ebben a szövegben, összepárosítják őket, másrészt „költői” szóalkotással próbálják kitölteni a hiátusokat. Ez utóbbi aspektus pedig szó és dolog, jelölő és jelölt „mágikus” összekapcsolására irányítja a figyelmünket, vagyis arra, hogy – szemben Saussure megállapításaival –, a kuflik számára jelölő és jelölt viszonya a legkevésbé sem konvencionális. A kuflik a szót gyakran (Paul Valéryhoz hasonlóan) mintegy érzéki tárgyként kezelik, és az sem ritka, hogy a szövegben előforduló szokatlan elnevezések fő motivációja kifejezetten „költői” indíttatású: a hangrendi illeszkedés, a szép hangzás vagy a jakobsoni értelemben vett paronomázia. „A kuflik szétszéledtek a réten. Pofánka az **ormányosbokrok (oáooo)** alatt keresgélt, Zödön a cakkos **tüskefüvek (üeüe)** között kotorászott, Valér a **gombóckövek (oööe)** árnyékos oldalát vette szemügyre, Hilda a **zselécsérjék (eéee)** környékén kutakodott, Bélabá egy sokat látott **tokáskányától (oáááó)** kért tanácsot, Titusz pedig egy kiszáradt **böhmötölgyet (ööoe)** vizsgálgatott.”¹⁴ A jakobsoni poétikai funkció mestertrópusa, a paronomázia gyakran lesz meghatározó eleme a szöveg szerveződésének, leggyakrabban hapax legomenonok formájában: „Tudok a réten mindenféle alapanyagról – nézett körül fejét vakarva a madár. – Akad itt **kacatalapanyag, maszatalapanyag...** Kis szerencsével talán még némi **malacalapanyagot** is találhatnátok. De **kalapalapanyag...**”¹⁵ Más helyütt: „**pittyegtek a pinytek, zsurmékoltak a zsurlók, bömböltek a bölömbikák, nyíttak a nyüvek, vinyyogtak a virágok, csirpogtak a csirkék és cingtek a cingárok szerte a réten.**”¹⁶

A kuflik, mint már utaltunk rá, egyértelműen hisznek a szavak teremtő erejében, és abban a mágikus vagy költői kapcsolatban, amely a szavakat az általuk jelzett dologhoz fűzi. Ez a „mágikus” kapcsolat pedig – nyelvfölfogásukból következően – mindkét irányban működik: a szavak dolgokat teremtenek, a dolgokhoz pedig szavakat kell teremteni.

Még mélyebb nyelvfilozófiai aporiákba vezetnek a kuflik által gyakran megélt és a mesékben alaposan reflektált definíciós nehézségek. (Muszáj megjegyeznem, hogy jelen sorok írójának gyerekei – talán életkorukból adódóan – jelenleg éppen ezeket a definíciós dilemmákat tartják a könyvsorozat leghumorosabb és leginkább elgondolkodtató elemeinek.)

„– Ha egy pocsolót beletöltünk egy palackba, az attól még pocsoló marad? – szólt közbe Bélabá. – Nem csak a pocsoló vize?

– Jó kérdés! – bólogatott Titusz. – Talán nem árt ráírni, hogy az van benne...

– Az elég? – nézett rá bizonytalanul Bélabá.

– Az a kérdés, mitől pocsoló egy pocsoló! – mondta Titusz. – A víztől vagy a mélyedéstől, amiben a víz benne van?

– Esetleg a kettőtől együtt! – emelte fel a mutatóujját Bélabá.

– De hogyan kell mélyedéssel együtt pocsolót gyűjteni? – tette fel a kérdést Valér.

– Elég! – kiáltotta Zödön. – Ebből már egy szót sem értek!”¹⁷

A kuflik, mint a fenti dialógus is mutatja, azzal is kénytelenek szembesülni, hogy a nyelv nem alkalmas a mimézisre, az írás pedig különösen nem. Nyilvánvalóan nem elég „ráírni, hogy mi van benne”, ahogyan Bélabá elbűjös ötletében

is a kép, azaz az illusztráció mutat rá nyelvi alapú megközelítésének fenntarthatatlanságára, helyesebben: képtelenségére.

A kuflik és a kufliuniverzum nyelvfüggőségét, nyelvi reflektáltságát mégis a nyelvi klisék (akár a posztmodern hagyományba is jól beilleszthető) szó szerinti, literális értelmezései mutatják a leglátványosabban és talán leghumorosabban.

„Házon kívül vagyok

– **Kívül, de hol?** – nézett körül Titusz.

– A doktor szabadságon van! – szólalt meg egy közeli csomófán tollászkodó drótlábú hahárc.”¹⁸

Az effajta nyelvi játékok, félreértelmességek pedig sok esetben meghatározóak a cselekményszervezés szempontjából is. Az egyik legnépszerűbb epizódban Pofánka éppen az alapján dönt, hogy szó szerint érti a narrátor egyik nyelvi kliséjét:

„– Vigyázz velem! – szólalt meg ekkor a gomba. Pofánka nagyot ugrott ijedtében. – Varázsgomba vagyok. Ha eszel belőlem, mókus alakú léggömbbé változol!

– Nem hiszem – mondta Pofánka.

– Próbád ki! – **vonta meg vállát a gomba.**

A gombáknak nincs is válluk – gondolta Pofánka, azzal beleharapott a gomba kalapjába.”¹⁹

A Kuflik-sorozat, mint látható, nem csupán a kisgyerekek számára tartogat örömet, élvezetes olvasmányélményt és meglepetéseket. Képi és nyelvi humora a gyerekek és a szöveget felolvasó felnőttek számára egyaránt élvezetes, mert hatékonyan bontja ki a vizuális és verbális médiumok közti párbeszéd lehetőségeit: sikere aligha függetleníthető attól, hogy minden korosztály számára felkínál releváns értelmezési lehetőségeket. A költői (retorikai) eszközök által szerveződő hapaxok pedig éppen a nomenklátúra helyreállítása érdekében hozzák létre az Elhagyatott rét nevű verbálisan és vizuálisan is egyre inkább komplex univer-

zumot. Mégis továbbra is kérdés: ki ennek az univerzumnak a valódi célközönsége? Felnőttek, gyerekek? A már idézett Kelemen Réka kutatásai alapján a Kuflikat még mindig elsősorban budapesti (59,84%), egyetemi diplomával rendelkező (66,93%) nők (87,4%) olvassák gyerekeiknek.

■ JEGYZETEK

1. Kelemen Réka: *A Kufli-jelenség*. Szakdolgozat, Károli Gáspár Református Egyetem, Gyermek- és ifjúsági irodalom, Budapest, 2007.
2. Paulovkin Boglárka: *Képekkel, formákkal beszélni*. In: Hansági Ágnes, Hermann Zoltán, Mészáros Márton, Szekeres Nikoletta (szerk.): *Mesebeszéd*. Fialat Irók Szövetsége, Bp., 2017. 436. Várnai Zsuzsanna pedig így különbözteti meg a fogalmat a mesekönyv fogalmától: „A mesekönyv olyan kisgyermekeknek szóló alkotás, melyben a kép-szöveg aránya eleve meghatározott. Sokszor olyan könyvet is értünk rajta, mely kizárólag képeket tartalmaz. A hagyományos értelemben használt mesekönyv fogalom általánosabb, vonatkozhat képekönnyvre, illusztrált történetre és olyan gyerekirodalmi alkotásra is, melyekben csak egy-két kép található.” Várnai Zsuzsanna: *Kép és szó*. In: *Mesebeszéd*, i. m. 399.
3. Dániel András: *A kuflik és a pofavágóverseny*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2019.
4. A teljesség igénye nélkül: Ács Dániel: *Egy tökéletes mese ovisoknak, akiket nem érdekelnek a tanulságok* <https://444.hu/2016/12/17/egy-tokeletes-mese-ovisoknak-akiket-nem-erdelnek-a-tanulsagok>; Juhász Katalin: *A kuflik hamarosan Kínát is ellepik*. 2017. július 4. <https://ujszo.com/online/kultura/2017/07/04/a-kuflik-hamarosan-kinat-is-ellepik>; Kelemen Attila: *Kufli-fraktálok*. Bárka 2014/5. http://barkaonline.hu/archivum/barka_201405.pdf; Könyvutca: *Dániel András: Egy kupac kufli*. 2016. augusztus 31. <http://konyvutca.blogspot.hu/2016/08/daniel-andras-egy-kupac-kufli.html>; Kultúrlény: *Egy kupac kufli*, 2015. február 03. <https://kulturleny.wordpress.com/2015/02/03/egy-kupac-kufli/>; Kóváry Anett: *Jó éjszakát, kuflik! – Dániel András legújabb könyve*, 2016. július 06. <http://pottyoslabda.hu/hirek/jo-ejszakat-kuflik-daniel-andras-legujabb-konyve>; Lakner Dávid: *„Olyanok a kuflik, mint mi mindannyian vagyunk”*. 2017. augusztus 28. <https://mno.hu/konyveshaz/olyanok-a-kuflik-mint-mi-mind-annyian-vagyunk-2414346>; Objektív a fiókból: *Kuflik, legók, Jakabok és az Imikém – interjú Dániel Andrással*. 2016. július 14. <http://objektivafiokbol.blogspot.hu/2016/07/kuflik-legok-jakabok-es-az-imikem.html>; Szabados Melinda és Nádasi-Ozsvár Andrea: *Instant mesék helyett képzeletet minden gyereknek!* 2017. augusztus 14. <http://www.tollal.hu/mu/instant-mesek-helyett-kepzeletet-minden-gyereknek!-interju-daniel-andrassal-a-kufli-mesek-alkotojaval>; Tóth Csaba: *A kuflik menthetetlenül elrögzül a gyerekeink szívében*. 2017. augusztus 17. <http://www.nlcafe.hu/csalad/20170817/daniel-andras-egy-kupac-kufli-interju/>; Varga Betti: *Gyerekirodalmi kikicsoda: Dániel András*. 2015. február 04. http://divany.hu/szuloseg/2015/02/04/gyerekirodalmi_kikicsoda_daniel_andras/
5. Dániel András: *Egy kupac kufli*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2013.
6. A tartalmilag hasonló leírás a filmes, és sorozatváltozatban – és verssé adaptálva – így hangzik: „Pattognak, mint egy labda, / ugrálnak, mint egy bolha. / Színesek és csíkosak, / mint egy szivárványos nyalóka! / Van köztük nagy, kicsi, vékony, dagi / és olyan, aki néha csuklik, / heten laknak egy kupacban, / óóóók a kuflik!”
7. Akusztikusan és „morfológiailag” persze akár a „zokni” szó is bevonható az értelmezés konnotációs bázisába.
8. Vö.: Ács Dániel: *Egy tökéletes mese ovisoknak, akiket nem érdekelnek a tanulságok*. 444.hu.
9. Dániel András: *A kuflik és az akármí*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2021.
10. Dániel András: *A kuflik és a pofavágóverseny*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2019.
11. Dániel András: *Kuflik a láthatatlan réten*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2017.
12. Ferdinand de Saussure: *Bevezetés az általános nyelvészetbe*. In: Bókay Antal – Vilcsék Béla (szerk.): *A modern irodalomtudomány kialakulása. A pozitívizmusról a strukturalizmusig*. Osiris, Bp., 1998. 410–411.
13. Dániel András: *Merre jártok, kuflik?* Pozsonyi Pagony, Bp., 2020.
14. Dániel András: *A Kuflik és a mohamanyi*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2017.
15. Dániel András: *Kuflik a láthatatlan réten*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2017.
16. Dániel András: *A világ első kuflizenekara*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2017.
17. Dániel András: *A Kuflik és a mohamanyi*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2017.
18. Dániel András: *A Kuflik és a furcsa árnyék*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2021.
19. Dániel András: *Egy kupac kufli*. Pozsonyi Pagony, Bp., 2013.